

UCHINCHI RENESSANS POYDEVORI AHMAD AL-FARG‘ONIY ILMIY MEROSINING ZAMONAVIY AHAMIYATI

Ergasheva Durdona Ulug‘bekovna

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Tarix va falsafa kafedrası dotsenti (PhD)

**Pardaxol Normatova Ochildiyevna, Filologiya fakulteti Xorijiy til va adabiyoti yo‘nalishi 1-
bosqich talabasi. Tel.: +998 97 551 95 91 E-mail: Durdona60@gmail.com**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20179996>

Annotatsiya: Mazkur maqolada buyuk alloma Ahmad al-Farg‘oniyning ilmiy merosi hamda uning Uchinchi Renessansni barpo etishdagi o‘rni tahlil qilinadi. Allomaning astronomiya, matematika, geografiya va muhandislik sohalaridagi ilmiy qarashlari zamonaviy ilm-fan taraqqiyoti bilan bog‘liq holda yoritilgan. Shuningdek, Ahmad al-Farg‘oniy asarlarining Yevropa uyg‘onish davriga ko‘rsatgan ta‘siri va bugungi Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasidagi ahamiyati ilmiy asosda ochib berilgan. Tadqiqot davomida tarixiy-qiyosiy, analitik hamda tavsifiy metodlardan foydalanildi.

Kalit so‘zlar: Uchinchi Renessans, Ahmad al-Farg‘oniy, ilm-fan, astronomiya, Yangi O‘zbekiston, uyg‘onish davri, ma‘rifat, Sharq allomalari.

Bugungi kunda O‘zbekistonda Uchinchi Renessans poydevorini yaratish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan “Yangi O‘zbekiston — Uchinchi Renessans sari” g‘oyasi xalqning ilmiy, ma‘naviy va madaniy taraqqiyotini yangi bosqichga olib chiqishni maqsad qiladi. Ushbu jarayonda buyuk ajdodlarimizning boy ilmiy merosini chuqur o‘rganish va uni yosh avlod ongiga singdirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Ana shunday buyuk allomalardan biri Ahmad al-Farg‘oniy bo‘lib, u IX asrda yashab ijod qilgan yirik astronom, matematik va geograf olim hisoblanadi. Uning ilmiy ishlari Sharq va G‘arb ilm-fani rivojiga katta ta‘sir ko‘rsatgan. Ayniqsa, astronomiya fanining rivojlanishida allomaning xizmatlari beqiyosdir.

Ahmad al-Farg‘oniy taxminan 798-yilda Farg‘ona vodiysida tug‘ilgan. U o‘z davrining ilm-fan markazi bo‘lgan Bag‘dod shahrida faoliyat olib borgan. Alloma mashhur “Bayt ul-hikma” ilmiy markazida faoliyat yuritib, astronomik kuzatishlar va ilmiy tadqiqotlar bilan shug‘ullangan.

Ahmad al-Farg‘oniy ilmiy faoliyati davomida astronomiya faniga oid muhim asarlar yaratdi. Uning eng mashhur asari “Samoviy harakatlar va yulduzlar ilmi haqida kitob” bo‘lib, ushbu asar keyinchalik lotin tiliga tarjima qilinib, Yevropa universitetlarida bir necha asr davomida asosiy darslik sifatida foydalanilgan. Bu holat allomaning xalqaro miqyosdagi ilmiy nufuzini yaqqol ko‘rsatadi.

Olim Yerning dumaloqligi, sayyoralarning harakati hamda osmon jismlarining joylashuviga oid ilmiy qarashlarni aniq hisob-kitoblar asosida izohlab bergan. Uning Nil daryosi suv sathini o‘lchash uchun yaratgan qurilmasi muhandislik tafakkurining yuksak namunasi hisoblanadi.

Bugungi Yangi O‘zbekiston taraqqiyotida ilm-fan va innovatsiyalarni rivojlantirish asosiy vazifalardan biri hisoblanadi. Bu borada Ahmad al-Farg‘oniy singari allomalar merosi yoshlarni ilmga rag‘batlantirishda muhim manba bo‘lib xizmat qiladi.

Uchinchi Renessansning asosiy maqsadi - ilmi, tafakkuri keng va zamonaviy bilimlarga ega avlodni tarbiyalashdir. Ahmad al-Farg‘oniy hayoti va faoliyati esa yoshlar uchun chinakam ilmiy jasorat va intellektual salohiyat namunasi bo‘la oladi. Alloma ilmni inson taraqqiyotining eng muhim omili deb hisoblagan.

Shuningdek, uning ilmiy metodlari - kuzatish, tajriba va aniq hisob-kitoblarga asoslangan yondashuvi bugungi zamonaviy ilmiy tadqiqotlar uchun ham dolzarbdir. Ayniqsa, astronomiya va kosmik tadqiqotlar rivojlanayotgan hozirgi davrda Ahmad al-Fargʻoniyning ilmiy qarashlari yanada katta ahamiyat kasb etmoqda.

Ahmad al-Fargʻoniy nafaqat Sharq, balki jahon ilm-fani taraqqiyotiga ham katta hissa qoʻshgan olimdir. Uning asarlari XII asrda lotin tiliga tarjima qilinib, Italiya, Fransiya hamda boshqa Yevropa davlatlarida keng tarqalgan. Mashhur olimlar uning ilmiy qarashlaridan foydalanganlar.

Xususan, Nikolay Kopernik astronomik tadqiqotlarida Ahmad al-Fargʻoniy maʼlumotlariga murojaat qilgani tarixiy manbalarda qayd etiladi. Bu esa oʻzbek xalqi farzandlarining jahon sivilizatsiyasi rivojidadagi ulkan oʻrnini koʻrsatadi.

Bugungi kunda ham Ahmad al-Fargʻoniy nomi xalqaro miqyosda ehtirom bilan tilga olinadi. Uning tavallud sanalari UNESCO darajasida keng nishonlangan. Bu holat buyuk allomaning ilm-fan tarixidagi oʻrni naqadar yuksak ekanini tasdiqlaydi.

XULOSA

qilib aytganda, Ahmad al-Fargʻoniy ilmiy merosi Uchinchi Renessans poydevorini mustahkamlashda muhim maʼnaviy va ilmiy asos boʻlib xizmat qiladi. Allomaning ilm-fanga boʻlgan cheksiz intilishi, aniq fanlar rivojiga qoʻshgan hissasi va insoniyat taraqqiyotiga xizmat qilgan ilmiy ishlari bugungi yosh avlod uchun yuksak ibrat maktabidir.

Yangi Oʻzbekiston sharoitida Ahmad al-Fargʻoniy kabi buyuk ajdodlar merosini chuqur oʻrganish, targʻib qilish va amaliyotga tatbiq etish orqali mamlakatimizda ilm-fan taraqqiyotini yangi bosqichga olib chiqish mumkin. Zero, Uchinchi Renessansning haqiqiy poydevori — ilm, tafakkur va maʼrifatdir.

References:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi Oʻzbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: Oʻzbekiston, 2022.
2. Ahmad al-Fargʻoniy. Samoviy harakatlar va yulduzlar ilmi haqida kitob. – Toshkent: Fan, 1998.
3. Irisov A. Ahmad al-Fargʻoniy va uning ilmiy merosi. – Toshkent: Fan, 1978.
4. Maʼnaviyat yulduzlari. – Toshkent: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 2001.
5. Karimov I.A. Yuksak maʼnaviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Maʼnaviyat, 2008.
6. Hasanov H. Oʻrta Osiyolik olimlar va jahon sivilizatsiyasi. – Toshkent: Oʻzbekiston, 2019.
7. Sarton G. Introduction to the History of Science. – New York, 1975.
8. Brockelmann C. History of the Arabic Written Tradition. – Leiden, 1943.
9. UNESCO materials on Ahmad al-Fargʻoniy.
10. Ziyouz.com elektron kutubxonasi materiallari.